

13. Rafalskyi O. O. Natsionalni menshyny Ukrainy u XX stolitti: Istoriografichni narysy. – K., 2000.
14. Hronika–2000. – K., 1998.
15. Myronenko O. M., Rymarenko Yu. I. ta in. Ukrainske derjavotvorennia: ne vytrebuvanyi potentsial. Slovnnyk–dovidnyk. – K., 1997. – 550 s.
16. Verstyuk V. Ukrainska Tsentralna Rada. – K., 1997.
17. Kryvoshei G. F. Etnosotsialna baza Ukrainskoyi revoliutsii (berezen 1917 – lutyi 1918 rr.). Avtoref. ... kand. ist. nauk. – Zaporizhzhia, 1997.
18. Makarenko T. P. Polityka Ukrainskoyi Tsentralnoyi Rady shchodo natsionalnykh menshyn (berezen 1917 – kviten 1918 rr.). Avtoref. ... kand. ist. nauk. – Lugansk, 2008.
19. Kotyuk V. O. Etnonatsionalna polityka Tsentralnoyi Rady ta Dyrektorii Ukrainskoyi Narodnoyi Respubliki. Avtoref. ... kand. ist. nauk. – K., 2011.
20. Pogulyak O. I. Natsionalni menshyny Pravoberezhnoyi Ukrainy u dobu Ukrainskoyi revoliutsii (1917–1921 rr.): istoriografiya problemy // Naukovi zapysky Vinnytskogo DPU im. M. Kotsubynskogo. Seriya: istoriya. – 2014. – Vyp.22.
21. Ryaboshapko L. Pravove stanovyshe natsionalnykh menshyn v Ukraini 1917–1920 rokiv. – Lviv, 2001.
22. Chebotok N. V. Zakonodavche zabezpechennia etnonatsionalnoyi polityky v Ukraini 1917–1921 rr. – Mariupol, 2005.
23. Antonyuk V. O. Formuvannya etnopolityky Ukrainskoyi derjavy: istorychni ta teoretyko–metodologichni zasady. Monografiya. – K., 1999.
24. Pogrebyska I. M. Idealy i realnist. Narysy z istorii natsionalno–kulturnoyi avtonomiyi v krainakh Tsentralnoyi i Shidnoyi Evropy. – K., 2010.
25. Ustymenko V. Etnonatsionalna polityka yak factor derjavotvorennia v Ukraini (1917–1920 rr.). – K., 2010.
26. Lazarovych M. V. Etnopolityka ukrainskoyi vlady doby natsionalno–vyzvolnykh zmagany 1917–1921 rokiv: komparatyvnyi analiz. Monografiya – Ternopil: TNEU, 2013. – 760 s.
27. Naiman O. Skorbotnyi shlyah ukrainського yevreistva. – K., 2004; Naiman O. Istoriya evreyiv Ukrainy. – K., 2003; Naiman O. Yevreiski partii ta ob'ednannya Ukrainy (1917–1921 rr.). – K., 1998.
28. Gusev V. Bund u suspilno–politychnomu jytty Ukrainy (kin. XIX st. – 1921 r.). – K., 2012.
29. Sergiichuk V. I. Usya pravda pro yevreiski pogromy movoyu nevidomykh dokumentiv i materialiv. – K., 1996; Sergiichuk V. I. Pogromy v Ukraini: 1914–1920 rr. Vid shtuchnykh stereotypiv do girkoï pravdy, pryhovanoï v radyanskykh arhivah. – K., 1998; Sergiichuk V. I. Symon Petlyura i yevreistvo. – K., 2006.
30. Kalakura O. Ya. Polyaky v etnonatsionalnykh protsesah na zemlyakh Ukrainy u XX stolitti. – K., 2007.
31. Kalakura O. Ya. Stavlennya polskoyi menshyny do UNR // Istoriya Ukrainy: malovidomi imena, podii, fakty. – 1999. – Vyp.5.
32. Borysenko E. Yu. Vliyanie polskogo faktora na politiku bolshevikov po natsionalnomu voprosu (Bolsheviki i ukrainiyskiy vopros v 1917–1923 godah) // Revoliutsionnaya Rossiya 1917 goda i polskiyskiy vopros. Novye istochniki, novye vzglyady: sb. statei. – M., 2009.
33. Ivanys V. Symon Petlyura – Presydenet Ukrainy. 1879–1926. – Toronto, 1952.
34. Hunchak T. Symon Petlyura ta yevrei. – K., 1993.
35. Subtelnyi O. Ukraina: istoriya. – K., 1991.
36. Nagaevskiy I. Istoriya Ukrainskoi derjavy dvadtsyatogo stolittya. – K., 1993.
37. Plohiy S. Brama Evropy. Istoriya Ukrainy vid skifskiykh voen do nezaleznosti. – Kharkiv, 2016. – 496 s.
38. Shumov S. Petlurovshchyna. – M., 2005.
39. Hrytskevych A. P. Borba za Ukrainu 1917–1921. – Minsk, 2011.
40. Smolii V. A. ta in. Narysy istorii Ukrainskoyi revoliutsii 1917–1921 rr. Knyga persha. – K., 2011. – 388 s.
41. Kovalchuk M. Bytva dvoh revoliutsii. – T.I. – K., 2015. – 608 s.

Ladnyi Yu. A., applicant at I. F. Kuras Institute of Political and Ethnic Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine (Ukraine, Kyiv), yura_ladnyi@ukr.net

Ethnopolitics in Ukraine 1917–1921 years: historical–ethnological researches

The article deals with historical–ethnological researches, dedicated to ethnopolitics of the times of the Ukrainian national revolution 1917–1921. It is

analyzed and proved that the historical–ethnological narrative in the mentioned works of the Soviet scientists was formed under the influence of ideological prejudices and class–divided method of approach. Since 1990s and until now the mentioned topic has been widely and extensively studied that makes it relevant and meaningful in its own right. At the same time research communities have proposed different views at this problem. Given that, the author of the article, having analyzed numerous sources, using scientific–based approach, impartiality and historical tradition, tried to express his own view and to classify different interpretations of ethnopolitics and inter–ethnic relations. The general scientific methods (analysis and synthesis) as well as the special methods (historical–comparative and sociological) were applied. The author proves that there is a vital need for critical reasoning and correction of certain generalized conclusions that would be free of stratifications of the past and of present–day myths in inter–ethnic relations.

Keywords: *ethnopolitics, inter–ethnic relations, Ukrainian national revolution.*

* * *

УДК 32.002:166

Леськів М. Є.,
аспірантка кафедри теорії та історії
політичної науки, Львівський національний
університет ім. Івана Франка (Україна, Львів),
Kurylom@ukr.net

Концептуалізація поняття «людина політична» в політичній науці др. пол. ХХ – поч. ХХІ століття

Представлена спроба розглянути особливості концептуалізації поняття «людина політична» у наукових підходах сучасної політичної науки. У дослідженні сучасних політико–соціологічних теорій: постматеріалізму, постіндустріального суспільства, глобально–інформаційного суспільства, які характеризують сучасний стан політичної, економічної, соціальної, культурної систем, виявлено багатофакторний підхід до розуміння політичної людини. Визначено, що поняття «людина політична» не визначається в межах конкретної теорії, а розглядається крізь призму виявів людського у політиці та являє собою конкретну єдність буття актів суспільних процесів.

Ключові слова: *«людина політична», постіндустріальне суспільство, інформаційне суспільство, медіа політика, віртуалізація політики.*

Актуальність дослідження зумовлена суттєвими змінами у суспільно–політичному просторі, що відбулися у після воєнний період й відзначилися стрімким розвитком політичної науки, яка все більше відображає цінності цього історичного періоду та орієнтується на вивчення людини із урахуванням соціальної динаміки й глобалізаційних трансформацій постмодерної дійсності.

В епоху постмодерну, зауважує В. Горбатенко, захиталися фундаментальні основи людської душі, що відобразилося в наукових підходах, які відображають складний і суперечливий процес переорієнтації аксіологічних орієнтацій сучасної людини [6, с. 151].

Мета статті полягає у виявленні особливостей концептуалізації поняття «людина політична» у контексті наукових підходів сучасної політичної науки.

Особливістю сучасної політичної науки є акцент на особистість як людину–громадянина й формування нових підходів до розуміння взаємовідносин людини й політики. У межах сучасної політичної науки проблема людини постмодерної дійсності займає провідну позицію. Інтеграція методологічних й проблемних аспектів з інших галузей науки не лише доповнили й змістовно обґрунтували концепцію людської політичності, але й дозволили пояснити як зміни в соціально–економічному й культурному середовищі детермінують політичну природу особистості. Аналізуючи концепції, що стосуються пояснення сутності політичної людини у сучасній політології варто відзначити, що поняття «людина політична» являється

однією із головних проблем політологічних досліджень, але все ж таки позбавлене єдиного дискурсу.

Науковець М. Маффесолі відзначає, що свідомість постмодерну відкинула традиційну логіку панування, інструменталізму й ієрархізму соціальних структур, натомість, актуалізується «розвиток органічної солідарності у символічному вимірі» (комунікація) й турбота про дійсне [12, с. 100–124]. На думку Р. Інглегарта, такі зміни пов'язані з процесами зміни поколінь, адже сучасна людина ставить за пріоритет особистісне самовираження, нехтуючи при цьому увагою до інституційно-політичних структур [9], й повертається до проблеми свого існування (екзистенції), трагічність якого полягала у поглинанні тоталітарною державою, а далі технічною цивілізацією.

Проблема людини з др. пол. ХХ ст., в основному, спричинені стандартизацією способу життя, впливом постіндустріального суспільства на духовний світ людини й техніки на сферу культури. Критично оцінюючи ті, й інші фактори Г. Маркузе, вжив поняття «одновимірне суспільство» у час, коли держава загального добробуту зростала, а прості люди ставали більш багатими. «Кінець ідеології» й систематичні зміни відкривали людині шляхи до можливості «купити» своє щастя, котра набула таким чином ознак одновимірності. Диктування життєвих стандартів, моди, мови, політичних поглядів, споживчих смаків й моделей поведінки заново провадили особистість у стан «несвободи». Вчений пише: «Розвинена індустріальна цивілізація – це царство комфортабельної, мирної, помірної, демократичної несвободи, що свідчить про технічний прогрес» [11].

М. Гайдеггер вжив поняття «безособовість» для позначення розчинення людини у суспільстві й втрати нею своєї індивідуальності й неповторності. Висхідний пункт у вченого – повернути людині людяність. У контексті дослідження механізмів впливу масового суспільства на окрему людину, М. Гайдеггер пише про розпад внутрішньосуспільних зв'язків спричинених маніпуляціями у глобальному вимірі, що стало причиною, за словами науковця, втечі сучасної людини від самої себе й свого «Я» [5].

У 50–60-х рр. ХХ ст. політична наука поставила перед собою мету – відновити роль й значення особистості як головного суб'єкта суспільно-політичного процесу. Стало очевидним, що суспільство, як ніколи раніше, потребує особистості, готової приймати відповідальні політичні рішення й брати активну участь в їхній реалізації. У той час американська політологічна традиція оперувала категоріями «участь» та «активність», у підходах до означення політичної людини й політичного процесу загалом, які актуалізувалися також у працях західноєвропейських представників сучасної політичної науки. Головними інструментами людини у творенні соціально-політичної дійсності, з позиції науковців про яких далі говоритимемо, являються «дискусія», «діалог» й «дискурс».

Першим, серед сучасних науковців, хто з усією можливою, на той час, чіткістю поставив питання: хто ж така «політична людина»? є С. Ліпсет. У своїй праці «Політична людина. Соціальні основи політики», американський політолог визначає її наступним чином: «Політична людина – це людина, що бере участь в політиці» [10]. У такому контексті йдеться про

нерозривний зв'язок людини й політики. При цьому для науковця принципово важливим є факт активної участі людей в політиці й правила, з допомогою яких, можна досягти консенсусу у конфліктній ситуації. За С. Ліпсетом, існування політики неможливе в умовах ієрархічного суспільства, адже наявність централізованих апаратів управління не сприяють виникненню дискусії інтересів й консенсусних способів їхнього вирішення. По суті, політика в ліпсетівському сенсі не являється боротьбою за владу чи сукупністю ідеологічних протистоянь, а мистецтвом стабілізації конфлікту за правилами консенсусу.

Далі, А. Етціоні, як і С. Ліпсет, обґрунтовував соціологічний підхід до вивчення людини, вихідним поняттям котрого є «активність» (що у Х. Арендт позначається терміном «*vita activa*»), вкладеного в теорію «активного суспільства». Вчений розглядає суспільство як «макроскопічний й безперервний рух», включений в «інтенсивне й постійне самоперетворення», а людина концептуалізується активною й соціорієнтованою істотою, здатною реорганізовувати й видозмінювати соціально-політичне життя, виходячи «...із колективних комплексів того, що добре, а що погано» [8]. А. Етціоні пропонує переглянути моральні норми сучасного розвинутого постіндустріального суспільства з метою створення нової моральної парадигми та «укріплення колективних цінностей й встановлення нових кордонів для індивідуалізму» [там само].

Головним чинником існування людини загалом й політичної людини, зокрема, є активність. Фактор активності, у вимірі людської політичності, теж підтримувала Х. Арендт у доробку «*Vita activa...*». Авторка виділяла три види людської активності, кожен з них знаменував необхідні умови, наявність яких уможливує буття політичної людини: праця (*labor*) – це діяльність, яка відповідає біологічному процесу людського тіла, спонтанне зростання, метаболізм і, можливо, розпад пов'язаний з життєво необхідними потребами, які виробляються й вносяться в життєвий процес працею; робота (*work*) – це діяльність, яка відповідає неприродності людського існування та забезпечує «штучний» (*artificial*) світ речей, яскраво відмінний від природного оточення. Загалом, два перших поняття просто дозволяють людині існувати й роблять навколишній світ придатним для існування. Дія (*action*) – це діяльність, що надає свободу не тільки винаходити, створювати нове й прагнути до нового, а й втілювати його в умовах суспільного життя [2].

Аналізуючи поняття «дії» у Х. Арендт, М. Невмежицька наголошує: «Дія постає «одиноцею» діяльності; вона несе в собі всі елементи діяльності. Ознака, яка відрізняє дію від діяльності, полягає в тому, що мотив дії лежить поза нею самою» [13, с. 118]. Звідси визначення людини як політичної можливе, за Х. Арендт, тільки через *дію*, що постає особливим – суспільнозначущим – видом діяльності особистості й головною ознакою політичної людини.

Теорія *дії*, підхоплена французькими науковцями, розвинулася в іншому, відносно соціологічного, напрямі. П. Штомпка, говорячи про А. Турена, М. Крозьє й Е. Фрідберга, пише: «...вони виводять суб'єкт з соціологічної перспективи, розглядають його як просту еманіацію системи» [17]. Сучасність, А. Турен визначає

часом, коли людина залежить від суспільства, ринкових відносин, що призвело до особистісного розділення суб'єкта. Учений обґрунтовує необхідність «повернення діяча» (того, хто здатен діяти): «ми змушені повернути ідею про те, що люди самі творять свою історію» [цит. за: 17, с. 73]. Натомість функціоналісти М. Крозье та Е. Фрідберг, у праці «Актор і Система» пов'язують активність людини із її прагненням досягти власних цілей в межах конкретної організації, підкресливши те, що поведінка актора – це активна поведінка, яка не буває абсолютно детермінованою, проте є осмисленою: «...вона раціональна, з одного боку, по відношенню до вигідних для нього можливостей і, через ці можливості до загальної ситуації, яка її визначає, а з іншого боку – по відношенню до поведінки інших акторів, до їхніх реакцій й до тих правил гри, які встановлюються між ними» [1, с. 129]. Йдеться про те, що соціальні, політичні, культурні й економічні зміни постають не внаслідок зовнішніх умов чи історичної еволюції, а лише як результат людської активності з приводу реалізації інтересів у суспільних системах.

Е. Шпрангер з позиції психолого-філософського підходу у праці «Життєві форми», розглядає проблему сутності людини не оминаючи увагою політику, владу, політичну діяльність й лідерство. Виходячи із цього логічного ряду, вчений концептуалізує політичну людину крізь призму прагнення останньої до реалізації себе на державному рівні [15]. Е. Шпрангер пропонує поняття «суспільної людини», фундаментом якого являється суспільна форма життя. Е. Шпрангер, слідом за Н. Макиавеллі, М. Вебером, Г. Лассуеллом, З. Фрейдом, розглядає людину політичну як політичного лідера, державця, владну й видатну особистість, котра здатна нав'язати іншим людям власну ціннісну установку або як постійний мотив діяльності.

Сучасний науковець Д. Белл констатує, що «нову людину» сьогодні слід вивчати крізь призму змін соціальної, економічної, культурної сфер, що характеризуються розвитком комунікативних систем, компютеризації й інформатизації.

Вчений Р. Інглегарт у праці «Культурний зсув у зрілому індустріальному суспільстві», відзначив, що зміни 70–80-х рр. XX ст. в економічній, технічній й соціально-політичній сферах, зумовили серйозні зрушення у культурних засадах сучасного постіндустріального суспільства. Учений пише: «Змінилося все: стимули, які спонукають людину до роботи, протиріччя, що стають причинами політичних конфліктів, релігійні переконання людей, їхнє ставлення до розлучень, абортів, гомосексуалізму...» [9]. Йдеться про зміну ціннісних орієнтацій, де переважна увага до матеріального добробуту й фізичної безпеки поступилася місцем турботі про якість життя. Постмодерна людина у розвинених демократичних суспільствах, сформувалася в умовах виняткової економічної безпеки, й тепер, зазвичай, не надає останній високої цінності. З позиції Р. Інглегарта, в одних країнах вагомим політичним фактором є церква, других – релігія, інших – економіка, проте універсальним чинником є прояв культурно-політичного світогляду соціуму. З цього випливає: суспільство замислюється над проблемами самовираження й якістю життя, тобто людина у власній системі переконань слідує від цінностей виживання

до цінностей благополуччя, що являється головною характеристикою постмодерної особистості.

Постмодернізм засвідчує руйнацію границь між протилежностями, мінімізує конфлікт між «лівими» й «правими», елітним й масовим, науковим й буденним, традиційним й сучасним як виявами мистецтва, пізнання, діяння та політики. Постмодерністське бачення світу як децентралізованого, фрагментованого, невпорядкованого, позбавленого причинно-наслідкових зв'язків, найбільш правдиво ілюструє характер соціальної реальності цього періоду.

Учений О. Тоффлер у праці «Шок майбутнього» пише: «...образ істинно сучасної людини спотворений й неповний, оскільки не враховується велика різниця між людьми минулого чи сьогодення й людьми майбутнього. Ця різниця підсумовується у слові «тимчасовість»» [15, с. 13]. Науковець, аналізуючи доробки Л. Вірта, виокремлює урбанізм як фактор утвердження фрагментарності міжлюдських відносин, поверхневості й однобічності знань про кожну особистість. Досліджуючи соціальні відносини «суперіндустріального суспільства» О. Тоффлер зауважує: «...ми будемо свої стосунки з іншими людьми за функціональним принципом. ... Таким чином ми створюємо особистість, подібну предметам одноразового використання: Модульну Людину» [15, с. 111]. Відтак, йдеться про проблему сприйняття людини як цілісної особистості, що унеможливлене сучасними темпами життя й фрагментацією відносин. Як наслідок, людина – це «унікальна конфігурація із тисяч модулів», один з котрих – політичний.

У «Метаморфозах влади» О. Тоффлера, центральна тема виражена навколо проблеми влади XXI ст., вся структура котрої дезінтегрується. Науковець стверджує, що сьогодні «...знання перестало бути додатком до влади грошей й влади сили, знання стало їхньою сутністю» [14, с. 40]. По суті, йдеться про конфігурацію влади, яка може виходити за межі політики й дематеріалізує її. Тепер владною являється людина, котра володіє знаннями й вмінням їхнього застосування.

Такої думки, також дотримується й Д. Белл, відзначаючи головною характеристикою сучасного суспільства – верховенство знання (тут варто згадати концепцію «знаючого суспільства» Ф. Уебстера, «знаючої людини» Н. Карамішевої) й зростання чисельності його носіїв, що є головною відмінністю нового суспільного стану [4]. Д. Белл, заявив про настання якісно нового суспільного стану – постіндустріального (1972 р.), М. Кастельс – інформаційного (1996–1998 рр.), З. Бауман – індивідуалізованого (2001 р.), У. Бек – глобалізованого (1997 р.), а Ф. Уебстер відзначає, що ми живемо у медіанасиченому середовищі, що означає істотну символізацію життя, котре проходить в процесах «обміну / отримання» чи спробах «обміну / відмови від отримання» повідомлень про нас самих й про інших (2002 р.).

«Медійність» сучасної політики сприяє тому, що головним модифікатором політичної участі стає психоемоційна залученість індивіда, яка найчастіше проявляється у деструктивному й опозиційному реагуванні на політичні події. На думку Г. Дебора, віртуалізація сучасної політики «проявляється як неосяжне нагромадження вистав» [7], де сприйняття людини все більше завантажене готовою інформацією,

а засоби масової інформації, візуалізуючи політичну дійсність, стали головними трансляторами постмодерної політики.

Головною особливістю буття постмодерної людини З. Бауман відзначає витіснення соціальним політичного: ««Суспільне» колонізується «приватним»; «публічний інтерес» деградує до цікавості до приватного життя «громадських діячів», зводячи мистецтво жити в суспільстві до копання в чужій білизні й публічним одкровенням приватних емоцій» [3, с. 62]. Сучасна людина, з погляду З. Баумана, «віддала занадто багато безпеки в обмін на збільшення свобод» [3], тому її головними проблемами являються екзистенціальна невизначеність й налагодження балансу між свободою та безпекою.

Підсумовуючи відзначимо, що політична дійсність, починаючи із другої половини ХХ ст., відзначилася стрімким переходом від традиційних цінностей модерну. Сучасний світ перейшов у стан, де головним пояснювальним імперативом являються широкомасштабні зміни. Нові постмодерні реалії визначили зміст й сенс існування суспільства, держави, політики й окремої людини. Осмислення цих змін європейськими й американськими науковцями, вплинуло на концептуалізацію сутності політичної людини. Остання потрактовується як невіддільна складова суспільства, його політичної, культурної, економічної організації, споживання, обміну, а отже, детермінована суспільно-історичними процесами, технологічною та інформаційною революціями та усією сукупністю соціальних відносин й політичних процесів.

Список використаних джерел

1. Ансар П. Современная социология. Функционалистский и стратегический подход [Электронный ресурс] / П. Ансар. – Режим доступа: http://ecsocman.hse.ru/data/792/930/1219/16_Ansar.pdf
2. Арендт Х. Vita activa, или О деятельной жизни / Х. Арендт; пер. с нем. и англ. В. В. Библина. – СПб.: Алетейя, 2000. – 437 с.
3. Бауман З. Индивидуализированное общество / З. Бауман; пер. с англ. Под ред. В. Л. Иноземцева. – М.: Логос, 2005. – 390 с.
4. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество [Электронный ресурс] / Д. Белл. – Режим доступа: https://royallib.com/read/bell_daniel/gryadushchee_postindustrialnoe_obshchestvo_vvedenie.html#0
5. Гайдегер М. Буття в колі речей [Електронний ресурс] / М. Гайдегер. – Режим доступу: <http://www.ji.lviv.ua/ji-library/Vozniak/text-i-perek/kn3-heid2.htm>
6. Горбатенко В. Людина і суспільство в ситуації постмодерну: філософсько-політичні детермінанти [Електронний ресурс] / В. Горбатенко. – Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/27357/15-Horbatenko.pdf?sequence=1>
7. Дебор Г.–Э. Общество спектакля / Г.–Э. Дебор. – М., 2000.
8. Этциони А. Новое золотое правило. Сообщество и нравственность в демократическом обществе [Электронный ресурс] / А. Этциони. – Режим доступа: http://iir-mp.narod.ru/books/inomezcev/page_1309.html
9. Ингларт Р. Модернизация и постмодернизация [Электронный ресурс] / Р. Ингларт. – Режим доступа: http://iir-mp.narod.ru/books/inomezcev/page_1261.html
10. Липсет М. Политический человек: социальные основания политики / М. Липсет; пер. с англ. Е. Генделя и др. – М.: Мысль, 2016. – 612 с.
11. Маркузе Г. Одномерный человек [Электронный ресурс] / Г. Маркузе. – Режим доступа: https://royallib.com/read/markuze-gerbert/odnomerniy_chelovek.html#0
12. Маффесоли М. Околдованность мира или божественное социальное [Электронный ресурс] / М. Маффесоли. – Режим доступа: <http://www.imaginaire.ru/node/117>

13. Невмержицька М. В. «Сродна праця» як основа формування конкурентоспроможності [Електронний ресурс] / М. В. Невмержицька. – Режим доступу: <https://www.khai.edu/csp/nauchportal/Arhiv/GCH/2013/GCH413/pdf/17.pdf>
14. Тоффлер Э. Метафоры власти / Э. Тоффлер; пер. с англ. В. В. Белокосова и др. – М.: ООО «Издательство АТС», 2003. – 669 с.
15. Тоффлер Э. Шок будущего / Э. Тоффлер; пер. с англ. Е. Руднева. – М.: ООО «Издательство АТС», 2002. – 557 с.
16. Шпрангер Э. Основные идеальные типы индивидуальности / Э. Шпрангер // Психология личности. Тексты под ред. Ю. Б. Гиппенрейтер, А. А. Пузыря. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1982.
17. Штомпка П. Социология социальных изменений. А. Турен, М. Крозье и Э. Фридберг: вклад французов [Электронный ресурс] / П. Штомпка. – Режим доступа: http://polbu.ru/sztompka_sociology/ch73_all.html
18. Webster F. Theories of the Information Society / F. Webster; [per. s anhl.]. – М.: Aspect Press, 2004. – 400 с.

References

1. Ansar P. Sovremennaja sociologija. Funkcionalistiskij i strategicheskij podhod [Elektronnyj resurs] / P. Ansar. – Rezhim dostupa: http://ecsocman.hse.ru/data/792/930/1219/16_Ansar.pdf
2. Arendt H. Vita activa, ili O dejatel'noj zhizni / H. Arendt; per. s nem. i angl. V. V. Bibihina. – SPb.: Aletejja, 2000. – 437 s.
3. Bauman Z. Individualizirovannoe obshchestvo / Z. Bauman; per. s angl. Pod red. V. L. Inozemceva. – M.: Logos, 2005. – 390 s.
4. Bell D. Grjadushhee postindustrial'noe obshchestvo [Elektronnyj resurs] / D. Bell. – Rezhim dostupa: https://royallib.com/read/bell_daniel/gryadushchee_postindustrialnoe_obshchestvo_vvedenie.html#0
5. Gajdeg'g'er M. Buttja v koli rechej [Elektronnyj resurs] / M. Gajdeg'g'er. – Rezhym dostupa: <http://www.ji.lviv.ua/ji-library/Vozniak/text-i-perek/kn3-heid2.htm>
6. Gorbatenko V. Ljudyna i suspil'stvo v sytuacii' postmodernu: filosof's'ko-politychni determinanty [Elektronnyj resurs] / V. Gorbatenko. – Rezhym dostupa: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/27357/15-Horbatenko.pdf?sequence=1>
7. Debor G.–Je. Obshchestvo spektaklja / G.–Je. Debor. – M., 2000.
8. Jetcioni A. Novoe zolotoe pravilo. Soobshhestvo i nravstvennost' v demokraticheskom obshhestve [Elektronnyj resurs] / A. Jetcioni. – Rezhim dostupa: http://iir-mp.narod.ru/books/inomezcev/page_1309.html
9. Inglegart R. Modernizacija i postmodernizacija [Elektronnyj resurs] / R. Inglegart. – Rezhim dostupa: http://iir-mp.narod.ru/books/inomezcev/page_1261.html
10. Lipset M. Politicheskij chelovek: social'nye osnovanija politiki / M. Lipset; per. s angl. E. Gendelja i dr. – M.: Mysl', 2016. – 612 s.
11. Markuze G. Odnomernyj chelovek [Elektronnyj resurs] / G. Markuze. – Rezhim dostupa: https://royallib.com/read/markuze-gerbert/odnomerniy_chelovek.html#0
12. Maffesoli M. Okoldovannost' mira ili bozhestvennoe social'noe [Elektronnyj resurs] / M. Maffesoli. – Rezhim dostupa: <http://www.imaginaire.ru/node/117>
13. Nevmerzhye'ka M. V. «Srodna pracja» jak osnova formuvannja konkurentospromozhnosti [Elektronnyj resurs] / M. V. Nevmerzhye'ka. – Rezhym dostupa: <https://www.khai.edu/csp/nauchportal/Arhiv/GCH/2013/GCH413/pdf/17.pdf>
14. Toffler Je. Metamorfozy vlasti / Je. Toffler; per. s angl. V. V. Belokoskova i dr. – M.: ООО «Izdatel'stvo ATS», 2003. – 669 s.
15. Toffler Je. Shok budushhego / Je. Toffler; per. s angl. E. Rudneva. – M.: ООО «Izdatel'stvo ATS», 2002. – 557 s.
16. Shpranger Je. Osnovnye ideal'nye tipy individual'nosti / Je. Shpranger // Psihologija lichnosti. Teksty pod red. Ju. B. Gippenrejtter, A. A. Puzyreja. – M.: Izd-vo Mosk. un-ta, 1982.
17. Shtompka P. Sociologija social'nyh izmenenij. A. Turen, M. Kroz'e i Je. Fridberg: vklad francuzov [Elektronnyj resurs] / P. Shtompka. – Rezhim dostupa: http://polbu.ru/sztompka_sociology/ch73_all.html
18. Webster F. Theories of the Information Society / F. Webster; [per. s anhl.]. – М.: Aspect Press, 2004. – 400 с.

Leskiv M. Ye., PhD student of Department of Theory and History of Political Science, Ivan Franko National University of Lviv (Ukraine, Lviv), Kurylom@ukr.net

Conceptualization of the concept of «political human» in political science 2nd half XX – beg. XXI century

The article presents an attempt to consider the peculiarities of conceptualizing the concept of «political human» in modern political science. In the study of modern political and sociological theories: postmaterialism, postindustrial society, the global information society, which characterize the present state of political, economic, social, cultural systems, a multifactor approach to the understanding of a political human is revealed. It is determined that the concept of «political human» is not defined within the limits of a concrete theory, but is considered through the prism of human manifestations in politics and represents a concrete unity of existence of acts of social processes.

Keywords: «political human», post-industrial society, information society, media politics, virtualization politics.

* * *

УДК 327.7:339.9

Приходько П. О.,
студент факультету соціальних наук
і соціальних технологій, Національний
університет «Києво-Могилянська академія»
(Україна, Київ), piter.prykhodko@gmail.com

**Становлення організації BRICS у рамках
міжнародної політики: взаємовигідний союз
для великих політичних гравців**

Метою статті є аналіз феномену організації BRICS, її становлення та впливу на міжнародну політику, взаємодії країн-учасниць (Бразилії, Росії, Індії, Китаю, ПАР). У ході дослідження були використані такі методи: аналіз, синтез, прогнозування, описовий метод, методи узагальнення та систематизації, а також метод біхевіоризму (аналіз поведінкових чинників, що призвели до певних дій країн-членів BRICS) та метод вибіркового дослідження (проаналізовано причини створення та діяльність організації BRICS на тлі усіх інших міжнародних альянсів та організацій). Висновки: для Бразилії членство у BRICS – це спосіб посилення позицій на латиноамериканському континенті; для Росії членство у BRICS – це економічний і політичний «захист»; для Індії членство у BRICS – це чудова можливість «маневрувати» між різними політичними альянсами та союзами; для Китаю BRICS – це плацдарм для втілення власних політичних амбіцій; для Південно-Африканської Республіки членство у BRICS – це надважливі інвестиції для укріплення національної економіки.

Ключові слова: BRICS, Бразилія, Росія, Індія, Китай, ПАР, міжнародна політика, геополітика, глобалізація, багатополарність, міжнародна економіка, міжнародна організація.

У сучасному політичному дискурсі створюється дедалі більше міжнародних організацій, альянсів, політичних союзів між різними країнами. Ці організації можуть мати різну мету: налагодження економічних відносин та зв'язків, об'єднання заради військової співпраці, співіснування заради балансу сил та нарощування політичної потужності. Деякі організації поєднують та закріплюють за собою одразу декілька вищезазначених цілей. Але далеко не всі впливають на світовий політичний баланс сил та відіграють справді важливу роль у міжнародних відносинах. Однією з організацій, яка на сучасному етапі має помітний вплив на міжнародну політику, є BRICS (абревіатура з англійської – Brazil, Russia, India, China, South Africa).

Основні завдання статті:

- проаналізувати передумови та причини, які вплинули на створення BRICS;
- описати процес створення міжнародної організації BRICS;
- проаналізувати переваги, які мають країни–

учасниці BRICS від цього політико–економічного альянсу;

– визначити місце та роль міжнародної організації BRICS у міжнародній політиці.

Країни, які входять до складу BRICS, є досить могутніми у своїх регіонах та в рамках сучасних міжнародних відносин та політичного впливу. Насправді BRICS – це не лише об'єднання, яке ставить перед собою винятково політичні цілі. Існування BRICS спрямоване на економічну взаємодію та взаємодопомогу країн–учасниць організації. Крім того, у планах BRICS – стати однією з наймогутніших політико–економічних організацій світу та керувати сучасними економічними процесами. Проте, звісно у будь–якої мети є як сприятливі моменти, так і перешкоди. BRICS – молода міжнародна політико–економічна організація, якщо порівнювати з такими «гігантами» і «старожилами», як ООН, НАТО чи ЄС, що існують понад півстоліття і на сучасному етапі є найвпливовішими світовими організаціями–конкурентами. Тому реалізація амбітних планів BRICS потребуватиме стратегічно продуманих політтехнологій.

На початку XXI століття світ та усі його процеси вступали в якісно нову епоху суспільно–політичних відносин, до якої людство йшло впродовж усього XX століття. Разом із початком нового тисячоліття у міжнародних відносинах, міжнародній політиці та міжнародній економіці зароджувалися нові, раніше невідомі процеси, які стали вирішальними при розподілі сучасного світового балансу сил. Науковці почали використовувати такі терміни, як глобалізація, багатополарність, постіндустріальне суспільство.

Наприкінці XX століття розпався Радянський Союз. Це свідчило про те, що біполярна система між США та СРСР порушилася, і в Європі та в Азії протягом останніх десяти років XX століття утворилися десятки нових незалежних країн. Усі ці процеси вели до того, що суспільство, світ та глобальний баланс сил змінюється, і у міжнародних відносинах починають з'являтися нові політичні «гравці» та нові лідери. США та колишній СРСР уже не були тими запеклими ворогами, які установили у світі біполярний баланс сил. На початку XXI століття з'являється такий термін, як багатополарність світу. **Багатополарність світу** – це система міжнародних відносин, що зароджувалася в кінці XX – на початку XXI століття, за якою велика кількість держав мають приблизно однаковий військовий та економічний потенціал, та відіграють приблизно однакову роль у світовому політичному процесі. Багатополарність світу передбачає існування кількох полюсів сили (цивілізаційний, воєнний, економічний, політичний полюси), які не переважають та не розповсюджують свій вплив один на одного [1]. Багатополарність світу стала однією з безпосередніх передумов появи міжнародної організації BRICS.

Глобалізаційні процеси, які розвинулися у XX столітті, призвели до появи такої когорти країн, як «країни, що розвиваються». У другій половині XX століття деякі з цих країн почали демонструвати досить високі темпи зростання та розвитку власних національних економік. Науковці почали називати ці країни «новими індустріальними країнами» (НИК). Ця когорта країн вважалася найбільш перспективною та прогресивною серед держав, що розвиваються.